

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЗЕРНОФУРАЖНОГО ВИРОБНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

КОРЖЕНІВСЬКА Н.А., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств і соціально-трудових відносин ПАДУ

У статті розглянуто питання конкурентоспроможності зернофуражних культур на матеріалах Хмельницької області, здійснено моніторинг стану галузі в умовах сьогодення.

In the article the questions of konkurentosposobnosty of zernofurazhnykh cultures are examined on materials of the Kbmel'nickoy area, monitoring of the state of industry is done in the modern terms of production.

Постановка проблеми. Зернове господарство в умовах функціонування українського аграрного ринку посідає першочергове місце. При відродженні і розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції тваринництва в ринкових умовах необхідно враховувати ґрунтово-кліматичні, економічні, соціальні та екологічні умови. Особливої уваги потребує дослідження стану польового кормовиробництва, від обсягів якого залежать тваринницькі галузі. Під час формування собівартості тваринницької та птахівничої продукції вартість кормів, якщо порівняти з іншими статтями витрат, займає домінуюче місце, тому найбільше зумовлює рівень конкурентоспроможності на ринку цих видів продукції. Конкурентоспроможність - найважливіший показник оцінки виробництва, галузей і продукції. За допомогою комплексної порівняльної характеристики відповідної сукупності оціночних показників вона відображає ступінь переваги над конкурентами, розвивається на законах попиту і пропозиції, служить кращому забезпеченню ринку товарами, є одним з найдієвіших механізмів відбору і регулювання у ринковій економіці. Тому дослідження конкурентоспроможності зернофуражного виробництва є актуальним та потребує постійного моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багаторічними дослідженнями доведено, що у кормовиробництві відбуваються значні зміни структурного характеру. Так, за останні 10 років (від 1998 до 2008), за даними Держкомстату України, площі кормових культур в Україні зменшилися від 11,5 до 7,1 млн. га, відповідно частка їх у загальній посівній площі сільськогосподарських культур зменшилась від 36,1 до 25,9%. Теоретичні, методичні та практичні аспекти розвитку галузі розглядалися в різні періоди у працях економістів-аграрників В.Г. Андрійчука, П.С. Березівського, В.І. Бойка, Т.Г. Дудара, С.Л. Дусановського, В.В. Зіновчука, В.Н. Зимовця, М.В. Зубця, М.М. Ільчука, М.П. Коржинського, С.Й. Кутікова, М.Я. Месель-Веселяка, Т.А. Мостенської, О.М. Онищенко, М.М. Паламарчука, П.Т. Саблука, В.П. Ситника, А.М. Стельмашука, О.М. Шпичака, В.Й. Шияна та інших вчених. Їх наукові розробки стосуються широкого кола питань і є дуже важливі, хоча регіональні особливості розвитку польового кормовиробництва в цих дослідженнях висвітлені недостатньо. Актуальність проблеми, недостатній ступінь її вивчення стосовно засад конкурентоспроможності, наявність невирішених дискусійних питань зумовлює необхідність подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розвиток наукових засад та удосконалення практичних рекомендацій формування комплексного оцінювання конкурентоспроможності зернофуражного виробництва, його стратегічний потенціал для оцінки ступеня задоволення потреб споживача.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зерно є основою виготовлення концентрованих кормів. До його складу входять озимий та ярий ячмінь, просо, овес, кукурудза зернобобові (горох, вика, люпин тощо). Крім того, на кормові цілі в значних обсягах використовують зерно фуражної якості інших зернових, у тому числі, пшениці та жита, а також відходи переробки продовольчого зерна.

За останні три роки посівні площі всіх зернових і зернобобових культур в Україні коливалися в межах 15,7–14,7 млн га. У їхній структурі частка фуражних зернових культур становила 47,1–55,4%. Під урожай 2010 р. у Хмельницькій області було висіяно 350 тис. га зернових культур, що становило 97,7 % до рівня за грудень 2008 р (табл. 1). Таке зменшення зумовлено недосівом продовольчих культур, головним чином озимого жита, проте компенсувалося за рахунок розширення площ ячменю (на 52,1 %), вики (на 86,3 %).

Це, а також сприятливі для деяких культур погодні умови у вегетаційний та збиральний періоди сприяло збільшенню валових зборів зернофуражних культур у поточному році. У багатьох сільськогосподарських підприємствах урожай зерна кукурудзи сягав 80–100, а ячменю — 50–60 ц/га.

За даними Головного управління статистики у Хмельницькій області, в 2008 р. одержали 19,3 тис. т фуражного зерна, що на 7 % більше, ніж у попередньому році.

Таблиця 1

Про підсумки сівби озимих культур під урожай 2010 р.
у господарствах Хмельницької області станом на 01.12.2009 р.

Культури	2008 р.		2009 р.		У % до 1 грудня 2008р.
	га	%	га	%	
Озимі культури на зерно та зелений корм, усього	349775	100	341778	100	97,7
у тому числі					
зернові культури на зерно	233416	66,73	241898	70,78	103,6
з них: пшениця	197634	84,67	206491	85,36	104,5
жито	21527	9,22	13714	5,67	63,7
ячмінь	14204	6,09	21598	8,93	152,1
вика	51	0,02	95	0,04	186,3
ріпак на зерно	113201	32,36	95618	27,98	84,5

Джерело: розраховано автором на матеріалах Головного управління статистики у Хмельницькій області

В минулі роки частка кормів у продукції тваринництва становила 70-78 % від усіх витрат, ціну на них встановлювали залежно від попиту. [1, с. 54].

Відмітимо, що ступінь задоволення споживачів культур польового кормо виробництва – тваринників, значною мірою залежить від конкурентоспроможності відповідної продукції на аграрному ринку як в межах області, так і на рівні держави.

Триває скорочення внутрішнього попиту на корми як з боку сільськогосподарських підприємств, так і господарств населення. У 2008 р. господарства населення витрачали в 2,3 рази більше кормів, ніж сільськогосподарські підприємства. Обсяги реалізації та середні реалізаційні ціни на продукцію сільського господарства Хмельницької області наведено у табл. 2. Як бачимо у динаміці аналізовані показники мали тенденцію до зростання, що свідчить про поживлення ринку основних видів продукції аграрного виробництва області.

Загальний обсяг реалізації аграрними підприємствами власно виробленої продукції за січень–листопад 2009 р. порівняно з відповідним періодом 2008 р. зріс у 1,6 рази, в т.ч. продукції рослинництва – в 1,9 рази, тваринництва – на 7,6%.

Таблиця 2

Реалізація основних видів продукції аграрними підприємствами
у січні–листопаді 2009 р.

Культури	Обсяг реалізованої продукції		Середня ціна реалізації	
	т	у % до січня–листопада 2008 р.	грн. за т (тис. шт.)	у % до січня–листопада 2008 р.
Зернові культури	945958	163,2	825,1	84,2
у тому числі				
пшениця	480777	178,9	838,8	94,1
жито	26573	126,2	616,6	75,0
ячмінь	240664	109,8	774,1	74,4
Насіння соняшнику	17426	542,9	1695,5	143,1
Велика рогата худоба	11952	79,3	9825,9	95,7
Свині	3470	86,0	16013,2	122,7
Птиця	6237	105,7	9344,7	100,8

Молоко та молочні продукти	82086	103,0	1812,1	87,0
Яйця, тис. шт.	241820	253,5	390,0	93,5

Примітка: крім малих підприємств.

Джерело: Головне управління статистики у Хмельницькій області

Середні ціни продажу аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами за всіма напрямками реалізації за січень–листопад 2009 р. порівняно з відповідним періодом минулого року знизилися на 8,7 %, у т.ч. на продукцію рослинництва – на 10,1 %, продукцію тваринництва – на 6,0 %.

Проте слід відмітити скорочення використання кормів, яке, за нашими дослідженнями сталося за рахунок зменшення грубих, соковитих, зелених та інших кормів. Використання ж концентрованих кормів збільшується в усіх категоріях господарств області. Зокрема, це зумовлено зменшенням поголів'я ВРХ за одночасного незначного зростання кількості свиней і птиці.

Світові тенденції щодо скорочення посівних площ зернових культур, зокрема пшениці та фуражних культур, не співпадають з регіональними тенденціями. Це пов'язано з тим, що кожному регіону притаманний певний набір сільськогосподарських культур, який місцеве населення вирощує для задоволення продовольчих потреб і потреб тваринництва. Цей набір культур пов'язаний з історією конкретного регіону. Крім того, останніми роками змінилися смаки населення, традиційні раціони харчування, потреби міжнародного ринку продовольства, рівень урожайності культур. [2, с. 75].

Висновки.

Основними економічними чинниками скорочення споживання кормів є диспаритет цін на тваринницьку продукцію та промислові ресурси, низька купівельна спроможність населення, збитковість та низька рентабельність виробництва тваринницької продукції.

При оцінці конкурентоспроможності виробництва зернофуражних культур необхідно враховувати економічну доцільність використання виробничих ресурсів, тоді як здебільшого акцент робиться на збільшення обсягів виробництва. Головним критерієм при цьому є задоволення потреб споживачів у якісній і доступній продукції.

Поліпшення конкурентоспроможності галузі польового кормо виробництва потребує невідкладного оздоровлення фінансово-кредитного механізму, інвестиційно-інноваційних заходів, системи ціноутворення, спрямованих на відновлення і підтримання платоспроможності сільськогосподарських підприємств з метою оптимізації розширеного відтворення виробничо-технічного потенціалу.

По мірі розвитку повноцінних ринкових відносин прямий вплив держави на виробничу діяльність безпосередніх товаровиробників дедалю скорочується. У зв'язку з цим виникає потреба в розробці нових методів управління, що ґрунтуватимуться на ринкових засадах. Одним з таких методів є прогнозування ситуації з виробництва та споживання продукції зернофуражного підкомплексу з допомогою складання матеріального балансу. Це дозволяє аналізувати пропозицію на регіональному рівні та споживання, встановити зернофуражні ресурси області, їх джерела, але й прогнозувати цінову ситуацію на обласному зерновому ринку, оскільки співвідношення сумарного попиту і пропозиції зумовлює цінову кон'юнктуру.

Література.

1. Дегтяренко В.І. Прогресивна система кормо виробництва / Дегтяренко В.І., Водопр'янов П.А. // Економіка АПК. – 2009. - №8. – с. 54-57.
2. Саблук Р.П. Сучасні тенденції світового виробництва зерна / Саблук Р.П., Коваленко О.В. // Вісник аграрної науки. – № 8. – 2009 р. – с. 74-78.
3. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://statbrd.ic.km.ua/ukr/index.htm>.

